

Ako poľudštiť inštitúcie?

Sylvain Coiplet

preklad článku „Die soziale Dreigliederung oder - Wie werden Einrichtungen menschlich?“ - <http://www.dreigliederung.de/essays/2003-03-001.html>
z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Viacerí zástancovia sociálnej trojčlennosti sa snažia vytvoriť ľudské inštitúcie. Ľudské ale môže byť len spolupôsobenie jednotlivých inštitúcií.

Sú waldorfské školy inštitúcie duchovného života a majú teda jednoznačné miesto v rámci sociálnej trojčlennosti v kultúrno-duchovnej oblasti, právnej oblasti a hospodárskej oblasti? Alebo majú waldorfské školy aj nejaký vlastný právny a hospodársky život, a teda sú sami v sebe trojčlenné? Potrebuje právny a hospodársky život vo waldorfských školách vlastné rozhodovacie orgány? To sú otázky, ktoré hrajú rolu nielen vo waldorfských školách, ale aj v podnikoch, ktoré chcú niečím prispieť k sociálnej trojčlennosti.

Pri objasnení týchto otázok môže pomôcť konkrétny príklad z oblasti pracovného práva, pretože práve ono je častokrát pošliapávané aj v antroposofických inštitúciách. Charakteristické je, že oba prístupy vo viacerých prípadoch vedú k rovnakým výsledkom, čo vedie k podozreniu, že obe medzičasom degenerovali a stali sa ideológiou:

- Ak je waldorfská škola chápaná ako čisto duchovná inštitúcia – asi podobne ako cirkev – potom sa človek ochotne v mene duchovného – rozumej pedagogického – povýši nad pracovné právo.
- A naopak, ak sa človek zaprisaháva trojčlennosťou v rámci waldorfskej školy, potom si ľahko vymyslí samozvaný právny orgán, ktorý môže rozhodovať o pracovnoprávných otázkach.

Výsledok je rovnaký. Podstatné je, že budú ušetrené peniaze za materské [1]. Už to samo osebe by bolo dosť zlé, ale odvolávaním sa na trojčlennosť však robí človek ešte niečo horšie, pretože nediskredituje len sám seba, ale aj ešte sociálnu trojčlennosť.

Je možné nejakú školu alebo ľubovoľný podnik zorganizovať trojčlenne?

Bola by skutočne škoda nechať sa odradiť zneužitím sociálnej trojčlennosti. Podstatná otázka zostáva: patrí škola len do kultúrno-duchovného života alebo nie? K systematickému riešeniu dôjde človek len vtedy, ak sa rozhodne pre prvý prístup a domyslí ho dôsledne do konca. Úlohou waldorfskej školy je výchova detí, rozvoj ich schopností. Waldorfská škola patrí teda výhradne do kultúrno-duchovného života.

Niektorí budú namietajú, že v škole – aj v tej waldorfskej – musí predsa tiež byť obsiahnutý právny a hospodársky život. Učitelia predsa potrebujú niečo jesť. Je to tak. Ale ak títo učitelia dokážu aj myslieť, potom predsa sami zistia, že to nie je žiadna skutočná námietka. To, že

každý potrebuje mlieko neznamena, že ho musí každý sám vyrábať. Inak by sme všetci pomreli ešte ako deti. Každá škola potrebuje právny a hospodársky život. Nemôže ich ale sama vytvárať. Právny a hospodársky život **pôsobia na školu zvonku dovnútra**, ale nie sú v oblasti jej rozhodovania.

Vytvoriť také inštitúcie, ktoré sú jednostranné a potrebujú vyrovnanie prostredníctvom iných inštitúcií - to je cieľom sociálnej trojčlennosti. V interakcii inštitúcií spočíva ľudskosť.

Škola nemôže za to, koľko peňazí zostane rodičom v peňaženke po odpočítaní daní. A o pracovnom práve nemá rozhodovať waldorfská škola, ale demokratický štát, ktorý však nesmie, ako doteraz, Abdikovať v prospech hospodárskych záujmových skupín. Tým vzniká sociálne vyrovnanie - a nie prostredníctvom vytvorenia domnelých právnych resp. hospodárskych orgánov v rámci waldorfskej školy. V rámci sociálnej trojčlennosti nerozhodujú o školských príspevkoch školy samotné, ale hospodárska asociácia medzi učiteľmi a rodičmi na podklade práva detí na vzdelanie. To, že je dnes od rodičov žiadaná platba dvakrát – raz ako od daňových poplatníkov a potom ešte ako od waldorfských rodičov – iba ukazuje, že ako waldorfské školy tak aj štát nechápe nič zo sociálnej trojčlennosti. On chce totiž sám rozhodovať o obsahu vzdelávania namiesto toho, aby to prenechal rodičom a učiteľom, a ničí tým všetky školy, ktoré ohrozujú jeho monopol na vzdelanie.

Dieter Brüll a mezotrojčlennosť

Nasadenie trojčlennosti v rámci inštitúcie po prvý krát dôsledne rozvinul Dieter Brüll [2]. Nazval túto trojčlennosť **mezotrojčlennosťou**, aby ju lepšie odlišil od dovtedy zastávanej podoby trojčlennosti. Starú dobrú trojčlennosť nazval primerane tomu **makrotrojčlennosťou**. Z toho zaznieva veľikášstvo, a tak to bolo aj mienené. Pre Dietera Brüllu boli zástancovia makrotrojčlennosti bezmocní zlepšovateľia sveta. On namiesto toho chcel svojou mezotrojčlennosťou ciele trochu zmenšiť - aby boli aj dosiahnuteľné.

Jeho motívy sú samy osebe chvályhodné. Nemožno ale povedať, že vynaložil zvláštnu námahu objasniť vzťah medzi svojou mezotrojčlennosťou a pôvodnou trojčlennosťou. A predsa, najskôr mal byť poriadne objasnený práve tento vzťah, a potom by vyšlo najavo, že mezotrojčlennosť, ak by bola skutočne myslená vážne, predstavuje ohrozenie pre vlastnú sociálnu trojčlennosť. Ona totiž nafukuje jednotlivé inštitúcie a robí z nich miniatúry štátu, ktoré – podobne ako originál – chcú mať možnosť zariadiť si všetko samé.

U Dietera Brüllu k tomu pristupujú ešte ďalšie problémy. Človek sa nestačí diviť nad tým, ako definuje to, čo chápe pod duchovným životom v rámci školy – totiž seberealizáciu učiteľov. Pri toľkom narcizme to nie je žiaden zázrak, že si nič nesľubuje od toho, keď súčasný učiteľ formuluje svoje vlastné hospodárske potreby. Podľa Dietera Brüllu je v hospodárskom živote školy vždy úlohou ostatných učiteľov určiť, čo má dostať nejaký učiteľ. Ak Dieter Brüll takýmto spôsobom karikuje duchovný a hospodársky život, priamo z toho vyplýva, že by im človek nemal nedôverovať pri vykonávaní akýchkoľvek rozhodnutí. Všetky rozhodnutia by mali byť namiesto toho robené v právnom živote školy, prirodzene demokratickou väčšinou.

To, čo sa tu podľa sociálnej trojčlennosti prejavuje v malom, by skončilo ako ovládnutie všetkých životných oblastí právnym aspektom. A tým by sa celkom opustila pôda sociálnej trojčlennosti a z každej školy, z každej inštitúcie, by sa spravil nejaký malý štát.

Našťastie je väčšina „vyznaní“ mezotrojčlennosti – medzičasom si prichystal skoro každý antroposofický manažérsky poradca nejakú vlastnú mezotrojčlennosť – naozaj neškodných. Často sa obmedzujú sa len na myšlienkové hry. Podstatné je, že svet pasuje do troch priehradiek a človek ich môže zavrieť, aby sa viac nemusel do nich pozerat'. Škoda len, že sa s tým niektorí antroposofi uspokojia, a strácajú tým zo zreteľa vlastnú sociálnu úlohu antroposofie.

[1] V Nemecku sa zamestnávateľ podieľa na platení materských dávok podľa toho, aký bol priemerný plat zamestnankyne pred nástupom na materskú dovolenku (v SR vypláca materské dávky len Sociálna poisťovňa). Sylvain Coiplet tu naráža na to, že zamestnávatelia sa pokúšajú tejto povinnosti vyhnúť. To by azda nikoho neudivovalo, keby sa nejednalo aj o waldorfské školy a ostatné inštitúcie odvolávajúce sa na sociálnu trojčlennosť, v ktorých sa ľudia jednajúci z pozície zamestnávateľa neraz nerozpakujú používať praktiky hraničiace s porušením pracovných zákonov. Je to o to paradoxnejšie, že práve zástancovia sociálnej trojčlennosti tento stav v tzv. „bežných“ inštitúciách kritizujú a aktívne sa zasadujú za jeho zmenu.

[2] Dieter Brüll (1922 - 1996) bol nemecký sociálny vedec a antroposof. Podieľal sa vydávaní časopisu Info3, a bol tiež spoluzakladateľom etickej banky Triodos. Napísal knihu „Waldorfschule und Dreigliederung: der peinliche Auftrag“ (Waldorfská škola a trojčlennosť: nepríjemná záležitosť), v ktorej predložil svoje idey o aplikácii sociálnej trojčlennosti v rámci organizácie waldorfskej školy.